

Економічні теорії, які розглядають аспекти тіньової економіки

Уявлення про феномен тіньової економіки	Теоретичні концепції в методології оцінки тіньової економіки
<u>Неокласичне</u> Раціональна поведінка економічних суб'єктів, спрямоване на отримання максимального прибутку при обмежених ресурсах, з урахуванням виникаючих ризиків, в тому числі тіньової діяльності	Виявлення та аналіз економічного відхилення від суспільних норм, правил та обов'язків в економіці на основі моделювання поведінки суб'єктів економіки при веденні тіньової економічної діяльності. Основа моделі – припущення про бажання суб'єкта отримати максимальний дохід з урахуванням ризиків накладення санкцій
<u>Інституційне</u> Тіньова економіка – наслідок недосконалості державних інститутів, високих транзакційних витрат легального бізнесу	Оцінка впливу державних інститутів на тіньову економічну активність за допомогою виявлення суттєвості факторів – важкість оподаткування, стабільність законодавства, ефективність правоохоронної діяльності.
<u>Неінституційне</u> На відмінну від інституційного підходу враховується вплив тіньової економіки на державні інститути	Оцінка впливу тіньової економіки на офіційну, за допомогою визначення збитків за складовими діяльності: виробнича і торгівельна, інвестиційна, фінансова, бюджетна, соціальна, екологічна, транзакційна
<u>Теорія економічних систем</u> Інтеграція тіньової економіки в офіційні соціально-економічні процеси. Організація офіційним бізнесом виробництва, постачання, збуту з включенням тіньових операцій	Виявлення тіньової економічної діяльності у інкорпорованих в офіційну економіку суб'єктів на різноманітних етапах господарювання: виробництво, збут, постачання, економічні відносини з власниками, працівниками

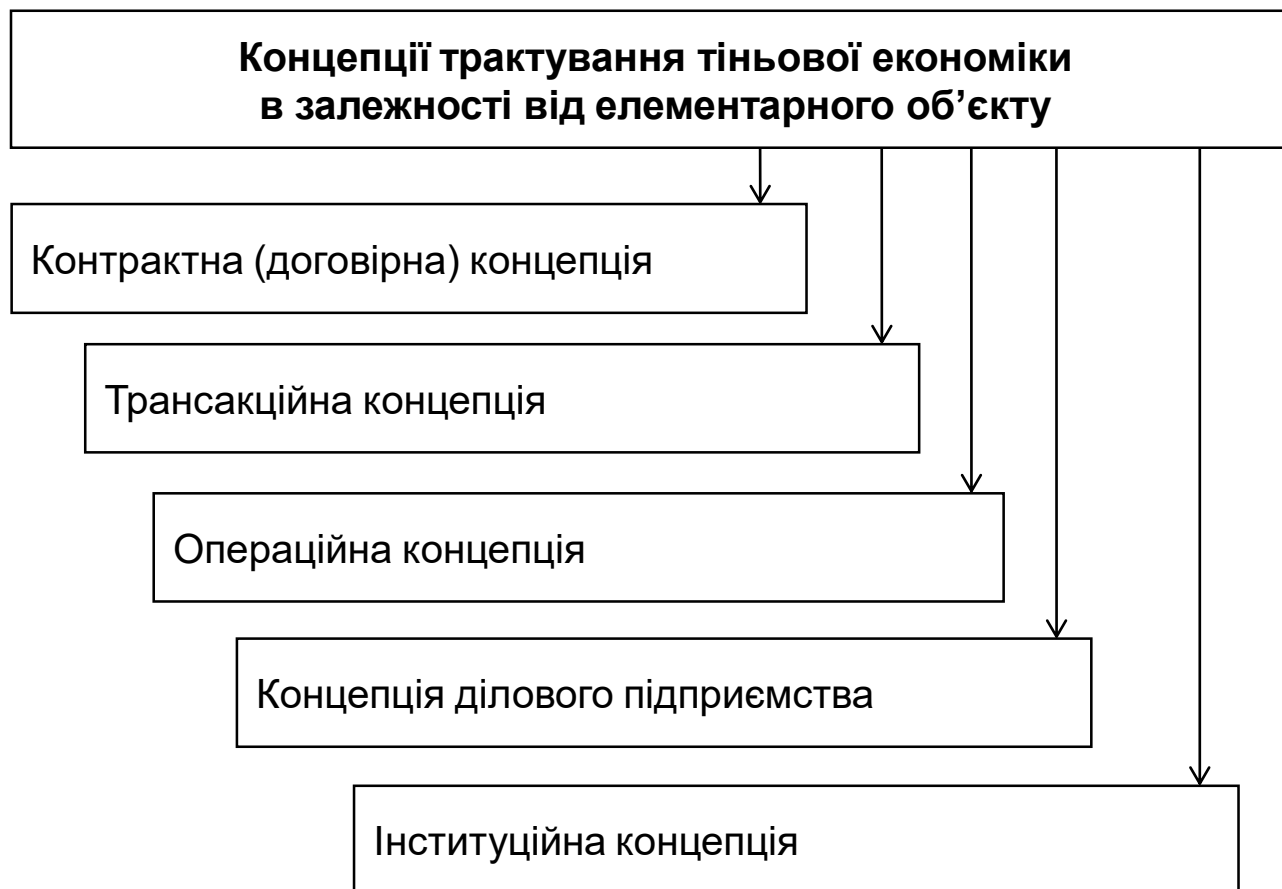

Рис. 1. Основні концепції трактування тіньової економіки в залежності від обраного об'єкту тіньової економічної діяльності

Контрактна (договірна) концепція, трактує тіньову економіку як ухиляння суб'єктів від офіційної реєстрації комерційних договорів або навмисне їхнє спотворення при реєстрації. Видно, що тут передбачається враховувати в складі тіньової економіки лише комерційних договорів.

Трансакційна концепція (концепція незареєстрованих державою угод) заснована на введенні поняття угоди як первинної одиниці тіньової економічної діяльності. Це розширило межі тіньової економіки у порівнянні з попередньою концепцією, оскільки договір являється лише окремим випадком угоди, в якій необхідно узгодження волі двох і більше осіб.

Операційна концепція в якості первинного об'єкта тіньової економіки використовує поняття тіньової економічної операції. Поняття операції ширше поняття угоди, так як може включати будь-які економічно значимі дії, що мають на меті отримання тіньового прибутку. До них, наприклад, відносяться незаконні операції в системі бухгалтерського обліку та ін.

Концепція ділового підприємства заснована на розгляді тіньової економіки як системи кримінальних ділових підприємств, тобто розвивається стосовно кримінальних форм економічної діяльності у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Інституційна концепція («десотіанство») розглядає тіньову економіку як сукупність інститутів, тобто правил поведінки, норм, санкцій за їх порушення. Згідно інституційної теорії масштаби розповсюдження тіньової економіки пов'язані з наявністю неефективних формальних (правових) інститутів, стримуючих підприємницьку активність. Індивіди приймають рішення про початок діяльності і її продовженні в умовах легальної або тіньової економіки на основі зіставлення витрат і вигод в обох секторах. Необхідними передумовами такого раціонального вибору виступають: повна поінформованість про правила, норми, трансакційні витрати, а також способи калькуляції і зіставлення всіх варіантів вигод та витрат.